

פרשת תשא

צִדְקָה מְעֻשָּׂה לַיְמִינָה – תְּשׂוּאָה

זָה יִתְּנוּ... מִזְוָצִית הַשֶּׁקֶל... עֲשָׂרִים גֵּרֵה הַשֶּׁקֶל – מֵה זָה וְעַל מֵה זָה?

פרשתנו פותחת בציווי "כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כְּפָר נִפְשׁוֹ לַה' בְּפָקֵד אֹתָם". התורה קובעת שכאשר באים למנות את מספרם של ישראל, כי אז, אין למנותם כ"ראשי בקר" חלילה, אלא באמצעות תרומה של מחצית השקל, שעל כל אחד מהנמנים לתת. וכאן מאריך הכתוב לכאורה, בהגדרת המטבע, שבאמצעותו אמור כל נפקד להיפקד, "זָה יִתְּנוּ כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקֻדִים מִחֻצֵי הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים גֵּרֵה הַשֶּׁקֶל מִחֻצֵי הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַה'". המפרשים שואלים שאלות רבות באשר לנוסח הכתוב, שלכאורה, מציג מידע מיותר ובכך כמו גורע חלילה, בהבנת הדברים. נציג חלק מהשאלות: מה פשר הקביעה "זָה יִתְּנוּ", שהרי כפי שהורנו חז"ל, הופעתה של המילה 'זָה' בתורה, במסגרת ציווי, מלמדת על כך שהקב"ה הציג את העצם בו מדובר, וכמו הורה עליו באצבע? ואכן, המדרש מבאר כי נתקשה משה בהבנת הדברים, עד שהוציא הקב"ה מטבע של אש מתחת כסא הכבוד ואמר לו "כִּזָּה יִתְּנוּ", בגודל ובצורה.

ועדיין יש מקום לשאול, שהרי אילו רצה הקב"ה להראות למשה את המטבע כפי שהיא אמורה להינתן בפועל, מדוע הראהו מטבע של אש ולא מטבע של כסף ממש? ועוד תמוה, שהקב"ה מאריך בהבהרת ערכה וסוגה של המטבע, עד כדי הדגשה שמדובר ב"שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ" דווקא. והקב"ה אינו "מסתפק" בכך, וממשיך לפרט את שווי המטבע, "עֲשָׂרִים גֵּרֵה הַשֶּׁקֶל", אך אז שב הכתוב ומזכיר כי מדובר בעצם ב"מִחֻצֵי הַשֶּׁקֶל" בלבד, ולא ב"שֶׁקֶל" שלם. אם כן, שואל הרבי מליובאוויטש, מדוע "מסבך" אותנו הכתוב לכאורה, וכמו מחייב אותנו לעשות פעולה חשבונאית, לחלק את עשרים הגרה לשתיים, כדי לגלות שמדובר בעצם במטבע ששוויו עשרה גרה בלבד? שאלה נוספת שיש לה מקום היא בעניין ה"מחצית", שעניינה חלוקה לשתיים, היפך השלמות, וזאת בניגוד גמור לכלל הנקוט בעניינים שבקדושה, בהם משתדלים אנו להקפיד על שלמות דווקא? דוגמא מובהקת לכך ניתן לראות במלאכת הקרבנות. התורה דורשת שהקרבנות יהיו "תמימים", דהיינו שלמים ובריאים, ללא כל מום או חסרון. דרישה זו נכונה גם לגבי הכהן עצמו, העוסק במלאכת הקודש, שאף הוא חייב להיות שלם ובריא, ולא נכה או בעל מום חלילה, וכן לגבי כלי השרת. מהו איפוא עניינה של נתינת המחצית דוקא, ומה הצורך בהצגת "זָה יִתְּנוּ"?

ננסה לרדת לשורשיהן של המילים 'זָה' ו-'שֶׁקֶל', ובכך לפתוח צוהר להארת הדברים האצורים בהן. המילה 'זָה' משמשת במקורה לצורך הוראה (מלשון להראות ולהציג) של משהו שאנו מכירים אותו, ו/או יודעים את טיבו. השורש ז.ה.ה - מלשון זיהוי, שהשימוש בו חדש יחסית, בנוי על המילה 'זָה'. מעניין שמילה זו בנויה מצירוף האותיות זין ו-הא דווקא. האות זין כשמה (כלי זין), ובצורתה הדומה לחרב, מסמלת בין השאר את הנשק החד והחותר.

היא נראית גם כחרב הנועצה בקרקע, ובכך היא מסמלת גם גבול או קו שאסור לעבור אותו. האות ז.ה.ה לעומתה, שהגייתה כרוכה בהוצאה מרובה של אויר (רוח), מייצגת בין השאר נטייה וחיבור לרוחניות שאינה מוגבלת, כמו הרוח המצויה בתנועה.

כאשר אנו מורים באצבע על משהו/משהו ומתייחסים אליו במילת היחס 'זָה', אנו מביאים לידי ביטוי את תחושת הזיהוי החד מצידנו, זיהוי יציב שאינו מוטל בספק (האות ז'), וכן את ידיעתנו/הכרתנו את מהותו וטבעו (ה' הידיעה). שני הפכים אלה, כמו רמזים במטבע של אש, שהראה הקב"ה למשה. מטבע מטיבה היא דוממת, קרה, בעלת ערך קצוב (משמשת כאמצעי לתשלום) ומייצגת את המסגרת המחייבת של כל יהודי (קבלת עול המצוות). האש לעומתה, איננה עומדת במקום, אלא מתנועעת וכמו נוטה להתפשט ובמיוחד לעלות. הלהבה מייצגת את ההתלהבות שבעשייה. "מטבע של אש", היא הצירוף של שתיהן, שכמו בא לרמז לנו שיש לבצע את הנתינה בהתלהבות, ולהתלהב בעשייה עד כדי נתינה.

אחד מהכלים שבאמצעותם ניתן לעמוד על שורשה/מהותה של מילה כלשהי בלשון הקודש, הוא חיפוש אחר המופע הראשון שלה בתורה. אם נחפש אחר המילה 'זָה', נגלה אותה לראשונה בפרשת בראשית, בפסוק "זָה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בְּרָא אֱלֹקִים אָדָם בְּדְמוּת אֱלֹקִים עָשָׂה אֹתוֹ". אם נעבור לפסוק הבא, אנו עשויים לקבל עוד קצה חוט, "זָכַר וַיִּקְרָא בְרָאשׁ וַיִּבְרָךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם". ואכן, האות ז' כמו מייצגת מקצה אחד, את הזכר המסמל את הצד המשפיע/הנותן. רמז נוסף לכך, ניתן למצוא בעובדה שהמופע הראשון של האות ז' בתורה, הוא בפסוק "וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֶשֶׂב מִזֶּרְעֵ עֵרְבֵה". האות ה' לעומתה, מייצגת את הצד ההפוך, את הנקבה. ואכן שמות ושמות עצם החתומים באות ה' (בשמאל המילה) מייצגים בדרך כלל נקבה, וגם ככלל, הטיות שונות בעבר, בגוף שלישי, יחיד, נקבה, חתומות באות ה' (לדוגמא: מלך – מלכה, לו – לה, בו – בה, אכל – אכלה וכיו"ב).

המילה 'אָדָם' אינה בגדר זכר, ואף לא ניתן להטותה בנקבה (גם לא ברבים), מכיוון שהיא מייצגת את הצירוף של שניהם, "זָכַר וַיִּקְרָא בְרָאשׁ". האותיות ז' ו-ה' ממוקמות באלפבית משני צידיה של האות ו' הסמויה, שכמו משמשת כ-ו' החיבור

בניהן (הממוצע של ז' ו-ה' הוא ו'). ולמרות השוני שבין האותיות ז' ו-ה', וכנראה דווקא בגללו, הן מתאימות יותר לחיבור מאשר פעמיים האות ו' למשל. כי כדי שתהיה התקשרות אמיתית, צריך שתהיה בה חיות הבאה לידי ביטוי בהפריה הדדית, בתנועה או בזרימה. ולשם כך דרושים הפרשים והבדלים, כמו סיבה ומסובב, משפיע ומקבל, מניע ומונע, תקע ושקע.

מכאן, ניתן אולי לומר שהמילה ז'ה' מסמלת חיבור של ז' ונקבה הקיים בכל, כאשר הזכר מייצג את המשפיע והנקבה את המקבל. וכדי להוציא אותנו מקיבעון מחשבתי, כאילו יש צד שהוא משפיע בלבד וכנגדו צד שהוא רק מקבל, משתמשת התורה בלשון "וְנָתַנוּ אִישׁ כְּפָר נֶפְשׁוֹ...". המיוחד במילה וְנָתַנוּ, הוא היותה סימטרית, כלומר שקריאתה מימין לשמאל או משמאל לימין, נותנת את אותה תוצאה. מאפיין זה נכון גם לגבי שורש הפעולה נ.ת.ג. סימטריה זו כמו באה לרמוז לנו שנתניה אמיתית, יש בה בסופו של דבר גם קבלה סמויה, והנותן כמו הופך להיות מקבל, אף אם אינו מודע לכך. על דרך הדרש, ניתן לומר שהקב"ה מפצה את הנותן ומעניק לו יותר משנתן, כדי שיוכל להמשיך ולעשות את רצון ה', להמשיך ולתת. על דרך פנימיות ניתן לבאר זאת בדוגמה פשוטה ביותר. כל אדם מעדיף להיות בצד הנותן, מאשר להיות בצד המקבל. וככל שהאדם מתקדם יותר מבחינה רוחנית, כך הוא מגלה והולך את התענוג הגדול שבנתניה, לעומת זה שבקבלה. אך כדי שאדם יהפוך ל"נותן", צריך שמישהו אחר יהפוך ל"מקבל". מזווית ראייה זו ניתן לומר, שהמקבל כמו עושה טובה לנותן, בנכונותו לקבל ממנו, כי בכך הוא מאפשר לו את העונג שבנתניה.

לאחר הקדמה זו, ייקל עלינו להבין את תשובתו של הרבי מליובאוויטש, המביא שני ביאורים, המשלימים זה את זה, לגבי הנתניה של מחצית השקל דווקא. האחד, שזה בא להדגיש את אחדותם של ישראל, שכל אחד מישאל צריך לדעת ולהרגיש שאינו לבד, ושהשלמות שלו ומיצוי כל האוצרות שבו, תלויים בהתחברותו אל היהודי השני. שרק ע"י הצירוף של שתי המחציות, מתקבל "שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ", השקל השלם. הביאור השני בא להדגיש את אחדותו של כל יהודי בפרט, ושל עם ישראל בכלל עם הקב"ה, כלומר שעם ישראל הוא בגדר "מחצית", והקב"ה כביכול, אף הוא "מחצית", כמו שכתוב בזוהר הקדוש, ש"ישראל וקודשא בריך הוא כולא חד". כלומר שרק החיבור של עם ישראל עם הקב"ה הינו בגדר מציאות אחת שלימה. ולכן טורחת התורה להבהיר לנו, שהשלמות אינה כפי שעיינו רואות, ומגלה לנו את ערך השקל השלם דווקא, "עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל". עם זאת, עלינו לפעול עם כל עשרת כוחות הנפש שלנו, עשרה גרה, שהם מחצית השקל, כדי להביא לידי ביטוי את הכוחות הרוחניים הסמויים, המשלימים את תרומתנו לשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ השלם.

ומהו עניינו של השקל? מילה זו באה משורש ש.ק.ל, מלשון שקילה, שכמו באה לגלות את כובדו (ושוויו) של עצם כלשהו. פעולת השקילה נעשית באמצעות המאזניים ואנו יכולים לדעת את המשקל הנכון, רק כאשר המאזניים מתאזנים, כאשר יש שיווי-משקל בין שתי הכפות. זאת אומרת, שכל מה שמצוי על גבי כף אחת, אינו אלא מחצית המשקל של תוכנו של שתי הכפות. אם הצבנו חפץ כלשהו על גבי כף אחת בלבד ("מחצית השֶׁקֶל"), תרד אותה כף כלפי מטה, ולא ניתן יהיה לגלות את ערכו (השפעתו) של אותו חפץ. הצבת משקל דומה בכף השנייה ("מחצית השֶׁקֶל"), כמו תקל על החפץ הראשון ותאפשר לו לעלות, להינשא ולהתגלות.

ועל דרך המשל ניתן לומר שהקב"ה מצוי כביכול בכף הראשונה, אך אנו לא זוכים לגלותו, כי כדי להמליך אותו על כל העולם, שזהו תפקידו של עם ישראל, עלינו לקיים את הנחיותיו בנדון. הקב"ה כמו מגלה לנו "כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", אם אתה רוצה לנשא ולרומם את הקב"ה, שהוא בגדר "רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", כי אז עליך לתת בכף השנייה את מחצית השקל, "לִפְקֻדֵיהֶם". דהיינו עליך לחבר ולסכם את כל עם ישראל, שכל אחד מהם יאיר באורה הייחודי של נשמתו. ועם כל הפקודים, שהם מעין צירוף של כל האיברים, ניתן לשאת את הראש המקושר לכולם (הקב"ה). עם פקודים אלה ניתן לבנות את משכן הקבע של הקב"ה בתוך עם ישראל, ולזכות לקיומה מחדש של ההבטחה "וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכְכֶם".

דבר חסידות

מדברי אדמו"ר הרשב"ב : דרך האמת היא דרך המיצוע (הליכה בקו האמצע).
נטייה לימין - היא כאשר האדם נוטה להחמיר עם עצמו ומחפש למצוא בעצמו חסרונות או עבירות שאינם כפי שהם באמת.
נטייה לשמאל - היא כאשר אדם מחפש להקל על עצמו, לחפות על חסרונותיו או להקל בענייני עבודת ה', בגלל אהבת עצמו.

שתי הדרכים ה"מוטות", אינן דרכים אמיתיות. (מעובד מתוך "היום יום" – בשם אדמו"ר הרי"צ)

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ס / ח

אם ברצונך לקבל את הגיליון במייל או במסרון, פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.